

høj grad ses som en opsummering snarere end en selvstændig artikel. Bogen bringer nogle spørgsmål op til debat, blandt andet spørgsmålet om, hvorvidt religion kan skilles fra politik og fra måden, religionen udøves på. At islam er i udvikling, er alle forfatterne enige om, og alligevel hedder det flere steder, at også islam skal forny sig. Der vil altid være elementer, der trænger til fornyelse i enhver religion, men alligevel efterlader forfatterne en lille tvivl, om denne udvikling sker så hurtigt, som nogle af dem kunne ønske sig.

Medierne fremstilles nøjagtigt, som bogen argumenterer for, at islam ikke skal, nemlig ses som en uforanderlig og homogen størrelse. Til trods for mediernes store forskellighed i budskab og holdninger grænser retorikken over for dem visse steder til det tragikomiske, når f.eks. TV2 anklages for en „Peter Pan-overflade“. Jeg tvivler på, at det er nødvendigt for bogens forfattere at anvende en sådan retorik for at få deres budskab igennem. Artiklerne overser den enkelte borgers ansvar med hensyn til at være kritisk over for den information, hun får, og til at opsøge de medier, hvis koncept er lagt an på lødig, oplysende og veldokumenteret information. Kritikken af medierne – herunder journalisterne – kunne være en opfordring til akademikere og ikke mindst antropologer til i højere grad at bruge deres viden til at sætte dagsordenen i medierne. For hvis, som bogen skriver, medierne bare er mikrofonholdere for dem, der vil sætte dagsorden i forhold til islam, skulle det jo ikke være noget problem for antropologer at være med til at sætte en ny.

*Sussi Hjort Hollensted
meritstuderende
Journalistik, RUC*

Gerda Reith: *The Age of Chance. Gambling in Western Culture.* London: Routledge 2002. 207 sider, ill. ISBN 0-415-26309-3 (pb). Pris: £18.99.

Bruce Curtis: *Gambling in New Zealand.* Palmerston North: Dunmore Press 2002. ISBN 0-86-469-404-0. 284 sider. Pris: \$39.90.

I løbet af de seneste 10-15 år har næsten alle vestlige landes regeringer legaliseret mange

hasardspil, som dermed er blevet 'big business'. Samtidig er hasardspil blevet et emne for socialvidenskaberne. Et indblik i tendenserne inden for hasardforskningen finder vi i sociologen Gerda Reiths bog *The Age of Chance* og i antologien *Gambling in New Zealand*.

Reith fastslår i indledningen, at vi alle er hasardspillere, fordi vi handler og håber i en usikker verden. Hasard ansues således som en historisk udviklet institution og oplevelsesform, hvorigennem mennesker på en særligt legende måde kan forholde sig til de tilfældigheder, som indgår i alle menneskers liv. Reith skelner mellem to tilgange til hasard, hvilke hun kalder henholdsvis „pathology“ og „play“. Patologi-traditionen opfatter spil i almindelighed og hasardspil i særdeleshed som problematisk for spillere og samfund. Fra Aristoteles over puritanske kristne til moderne psykologer og adfærdsforskere har forskere inden for denne tradition opfattet spillerne som syndende, uøkonomiske, ødsle, dovne eller afvigende. Ifølge Reith er den patologi-serende tradition stadig dominerende, hvilket bekræftes af læsning af antologien fra New Zealand, hvor flertallet af artiklerne forholder sig til problematiske aspekter ved hasardspil. Reith er dybt kritisk over for denne tradition og indskriver sig selv eksplicit i play-traditionens positive tilgang til spil. Fra Platon, som opfattede spil som menneskets hyldet til guderne, frem over romantiske tænkere som Schiller og til mere moderne kulturforskere som Huizinga og Gadamer, har forskere i denne tradition opfattet spil som udtryk for menneskets kreativitet og frihed.

Reith viser, hvordan forståelsen af tilfældige hændelser har forandret sig over tid. I førmoderne tid eksisterede tilfældige hændelser egentlig ikke, idet de blev forstået som guddommelige tegn, der viste noget om menneskers og samfunds fremtid. Fra det 17. århundrede og frem skabte kapitalismens og videnskabens øgede betydning imidlertid grobund for nye måder at forstå og forholde sig til tilfældigheder. I det 20. og 21. århundrede er tilfældet således blevet sekulariseret ved at blive løsrevet fra sin tilknytning til hellige forhold for i stedet at blive anvendt af videnskaberne til at forstå naturlove og samfundsforhold som udtryk for statistiske sandsynligheder.

Kapitalismens fremkomst medførte en

forandring og intensivering af hasardspillet. Selvom hasardspil i denne periode var en yndet beskæftigelse for mennesker af alle klasser, var rationalet for spillerne ikke ens. Hasardspil gav arbejdere og fattige mennesker muligheden for eller drømmen om at slippe væk fra kedeligt og opslidende arbejde og fattigdom. For adelen gav hasard derimod muligheden for at demonstrere, at de var hævet over pekuniære bekymringer. Adelen forfinede hasardspillet som en form for prangende forbrug, hvorigennem de demonstrerede deres overlegne personlighed og stil ved at vædde og tabe uhyrlige summer uden at lade sig berøre deraf. Borgerskabet opfattede derimod hasardspil som en synd, der viste, at spilleren ikke var et retskaffent og hårdtarbejdende menneske, som de selv.

Spillestederne og spillene afspejlede tidens klasseopdelte verden. Kun overklassens mænd kunne uanfægtet spille hasard i deres klubber. Arbejdere spillede ofte ulovligt i barer og spilleklubber og deltog i de lotterier, som staten siden det 16. århundrede etablerede for at skaffe penge til statskassen og til forskellige offentlige projekter.

Op gennem det 19. og 20. århundrede fik spillestederne en ny kommerciel drejning. Hvor spillestedet – eller „huset“ – før havde konkurreret på mere eller mindre lige fod med spillerne, trak huset sig herefter gradvis ud af spillet, således at de arrangerede spillene for spillerne mod at tage en del af indskuddet. „Huset“, som blev legitimeret af staten, var derfor sikret en indtægt på alle spil, hvorimod spillerne måtte acceptere at tabe i det lange løb. Samtidig hermed forandrede rationalet for at spille, idet hasard blev en form for „forbrug“: „Deltagelse, snarere end det at vinde, blev det vigtigste ... Spillere håbede stadigvæk på at vinde ... men de så mere hasardspil som en oplevelse, som det var værd at købe sig til ved at tabe indsatserne“ (s. 80). Moderne hasardspillere har, mener Reith, overtaget adelens opfattelse af hasardspil som en form for prangende forbrug. Hun undersøger nøje hasardspil efter 1961 og argumenterer for, at kommercialiseringen af hasard har medført en normalisering og demokratisering af hasard, idet spillene bredes ud, så alle med penge har adgang til dem.

I bogens sidste kapitler undersøger Reith spillernes oplevelser ved at se på de forhold, som er fælles for alle hasardspillere. Hun

skaber hermed en idealtypisk forståelse af hasardspil. Hendes data stammer her fra forskellige skønlitterære forfattere. Reith isolerer selve spilleoplevelsen fra spillernes øvrige liv, hvorfor den idealtypiske beskrivelse af spilleoplevelsen forekommer temmelig uvirkelig. Er det, tænker jeg, virkelig muligt at beskrive, hvordan spilleren oplever hasardspil, hvis man vrister spilleren fri af dennes øvrige liv og undlader at forholde sig til, om spilleren er mand, kvinde, ung, gammel, om der spilles lotto, enarmet tyveknægt eller på travbanen, eller hvor mange penge spilleren har at spille for?

Reith ser spil som et særligt afgrænset og drømmeagtigt sted og argumenterer for, at hasardspil forandrer spillerens oplevelser af tid, rum, penge og årsagsforklaringer. Hasardspil giver spilleren muligheden for helt at leve sig ind i spændingen ved at være grebet af kræfter, som spilleren ingen indflydelse har på. Men samtidig med at spilleren giver sig hen til noget ukontrollerbart, oplever spilleren, når han eller hun vinder, at have en overmenneskelig kontrol. Hasardspil ansporer derfor spillerne til at søge forklaringer, som ligger uden for en naturvidenskabelig årsagsforklaring.

Fordi Reith i de sidste to kapitler fokuserer på hasardspillerens idealtypiske handlinger og trosformer, fremstår spillerne som gennemsyret af det, hun kalder den magisk-religiøse opfattelse. Fordelen herved er, at hun får fremstillet nogle aspekter af spillernes oplevelser på en tydelig måde. Bagdelen er, at hun ikke giver læseren muligheden for at forstå, hvorfor spillerne kunne finde på at opføre sig på disse tilsyneladende mærkelige måder.

Reith lægger ud med at hævde, at hun tilhører den forskningstradition, der opfatter hasardspil positivt. Men efter at have læst bogen til ende føler jeg mig usikker på, om hun egentlig mener dette særligt dybt. Bogen afsluttes således med overvejelser over de gentagelser, som spillerne indlader sig på, hver gang de påbegynder et nyt spil. Reith mener, at spillerne gennem spillet spørger skæbnen, om de tilhører de udvalgte. Men, skriver Reith, selv når spilleren vinder og derfor er udvalgt i øjeblikket, kan spilleren aldrig være helt sikker, for „hvordan kan de vide, at udvælgelsen ikke er ændret i det næste spil? ... Spillernes usikkerhed fører til gentagelsen af en cyklus af bønfølelser, hvor

det samme spørgsmål stilles igen og igen i en bestandig søgen efter genforsikringer“ (s. 80). Reith afslutter således bogen med at beskrive den idealtypiske spiller som et individ, der passer fint ind i den patologiske tradition.

Der er, hævder Abbott i *Gambling in New Zealand* (s. 149) foretaget mere forskning om hasard i New Zealand end i noget andet land. Curtis' antologi er den første samlede fremstilling af denne forskning og viser noget om de temmelig forskellige tilgange til studiet af hasardspil, som anlægges af nutidige forskere fra forskellige discipliner. Jeg koncentrerer mig om de mest antropologisk interessante artikler.

Lorna Dyall og Laurie Morrison beskriver den indfødte maori-befolknings problemer med hasardspil og argumenterer for, at de ikke har fået den indflydelse på hasardspil, som de har ret til. Maorierne var et af de få folkeslag, som før kontakt med europæere ikke kendte til hasard (s. 94). Som andre indfødte befolkninger er maorierne imidlertid særligt udsatte for at udvikle problematisk spilleadfærd. Forfatterne anslår, at mindst en fjerdedel af maorierne påvirkes af spilleproblemer, enten fordi de selv har problemer med spillet, eller fordi deres pårørende har. Alligevel gives maorierne ikke nogen form for indflydelse på administrationen af hasardspil i de områder, de lever i.

Bruce Curtis og Cate Wilson er kritiske over for regeringens politik i forhold til hasard og lokalsamfund. Forfatterne mener, at det „vigtigste aspekt af enhver form for hasard i lokalsamfundet er at profitterne genanvendes i det lokale fællesskab, evt. af de spillere, som tabte pengene i første omgang“ (s. 107). Men på trods af regeringens retorik om, hvordan den gennem spillernes penge støtter lokalsamfund, har den førte politik reelt medført, at der er blevet mere hasardspil, og at penge og magt er overført fra lokalsamfundene til private investorer eller offentlige fonde og bestyrelser. Penge fra lokale spil som banko, spil i forbindelse med sportsklubber, foreninger og den lokale pub anvendes i stigende grad til elitesport og kulturforhold eller forbrug andre steder end i nærmiljøet.

Max Abbott opsummerer, hvad man gennem spørgeskemaundersøgelser fra 1985 til 2002 har fundet frem til om hasardspil. Andelen af mennesker, som rapporterer at

deltage regelmæssigt i hasardspil, ligger i undersøgelser fra 1991 og 1999 nogenlunde konstant omkring 85 %, samtidig med at det reelle forbrug er steget betragteligt. Abbott mener, at folk tillægger deres lottospil større betydning end deres spil på kontinuerligt spil (spil, hvor man ofte vinder mindre summer, som typisk geninvesteres i spillet, eksempelvis spil på maskiner og kasino), som er den type spil, hvor omsætningsforøgelsen er sket. Hvor det i 1991 mest var mænd, der spillede, rapporterer kvinder i 1999 at spille næsten lige så meget. Lidt interessant er det også, at godt halvdelen af spillerne siger, at de spiller for at tjene penge, hvilket jo til dels modsiger Reiths påstand om, at moderne hasardspil drejer sig om oplevelse og spænding. Vigtige er også to nye undersøgelser, som viser et fald i antallet af mennesker med spilproblemer.

Sociologen Michel Lloyd er kritisk over for teorier om, at hasardspil i løbet af de sidste halvtreds år er forandret fra at være et moralsk til et medicinsk problem. Sådanne teorier kalder Lloyd for „ontologisk fidusmageri“, idet de hviler på en fejlagtig antagelse om hasardspillet's uforanderlighed. Men faktisk er der igennem perioden blevet udviklet og indført nye spil, overvejende den type spil, som oftere medfører problematisk spil. Derfor skyldes patologiseringen af hasard ikke så meget en holdningsændring som det faktum, at moderne hasardspil i højere grad giver anledning til problemer, som kræver medicinsk behandling. Lloyd lægger endvidere mærke til, at hasardspillere interagerer med både spil og de oplysninger, de får om spillene og sig selv, hvorfor spillerne også forandrer sig. (Problem)spillere kan derfor lære, hvordan de skal forholde sig bedre til deres problemer. Lloyd mener, at dette er en vigtig forklaring på, at der var færre problemspillere i 1999 end i 1991.

Liz Kiatas undersøger etnografisk kvinder, som spiller på maskine på kasino eller i barer. Kiata argumenterer for, at kvinder i det offentlige rum ikke blot frygter at blive overfaldet eller truet, men tillige frygter at overskride den moralske orden, som anviser kvinder en bestemt ikke-mandig og passiv offentlig rolle. Mange kvinder kommer derfor ikke på kasinoer, da de antager at møde og måske blive forvekslet med prostituerede eller andre ikke velansete mennesker. Udbydere af forlystelser forsøger imidlertid

at tiltrække kvindelige kunder, samtidig med at kvinderne selv, bl.a. ved hjælp af hasardspil på maskiner, skaber plads for sig selv i de offentlige rum. Ved at sidde foran spillemaskinerne opnår kvinderne således en form for beskyttelse fra mænds fysiske eller psykiske krænkelser, hvorfor kvindernes anvendelse af maskinerne giver dem en position i det offentlige rum.

Peter Howland analyserer reklamer for lotto. Han hævder, at de første reklamer i 1987 „introducerede mange af de fundamentale dogmer for lotto-kampagner, som helt frem til nutiden fortsætter med at påvirke mange lotto-spillers rationaler, tro og praksisser angående deres deltagelse i spillet“ (s. 217). Lotto fremstilles i de tidlige reklamer som et familiespil, som især henvender sig til middelklassens kvinder. Middeklassekvinder er, skriver Howland, indbegrebet af den dydige kvinde, idet hun ideelt set altid interesserer sig levende for sin families og samfundets velbefindende, hvorfor lotto fremstilles som en godgørende aktivitet. De tidlige reklamer spillede på ønsket om gennem mange penge at kunne skille sig ud fra mængden. Men fra 1989 skiftes rationalet for deltagelse delvist ud i reklamerne, og der bliver lagt mere vægt på det fællesskab, som man deltager i gennem spillet. Reklamerne viser mennesker, som lever et dejligt, afslappet fritidsliv, og som lykkelige samles med familie og venner for at være med til trækningerne af lotto-numrene. Rationalet for at deltage i lotto skal således ikke så meget ligge i ønsket om at transcendere hverdagen og sin plads i den, men skal snarere ligge i at sikre deltagelsen i det fælles gode liv, hvilket man bl.a. gør ved at give sig selv mulighed for at være heldig. Reklamerne fremmer en socialisering, hvor spillerne indlader sig på risikable forehavender og forlader sig på deres held eller skæbne. Denne diskurs placerer byrden om succes eller fiasko hos individet, samtidig med at den afleder opmærksomheden fra sociale, økonomiske og politiske strukturer, som afgørende kan have bestemt et menneskes skæbne forlods.

Terru Austrin argumenterer mod den opfattelse, som ser hasardspil som en størrelse, staterne kontrollerer og påfører deres befolkninger, og ser tværtimod statens tiltag som bestemt af spillernes måder at spille på. Hasard anvendes altså til at bestyrke forskel-

lige former for det, Benedict Anderson i 1983 kaldte „forestillede fællesskaber“. Austrin eksemplificerer med hestesporten og viser, at spillere, siden hestevæddeløbsbaner blev indført, har væddet på måder, som oftest har været uden for statens kontrol. Staten forsøgte længe at forhindre hasardspil ved at kriminalisere bookmakere og andre kanaler for spillernes spillelyst. Spillerne har derfor været tvunget til at improvisere sig frem til muligheder for at spille, og dette har statens politik måttet indrette sig efter. Dette improvisationsmønster kan ses gennem hele hestevæddeløbets historie og skyldes, at klubberne har forsøgt at tjene på spillerne, hvilket staten har indrettet sin politik på at støtte, således at den også selv kunne tjene penge.

Artiklerne i *Gambling in New Zealand* viser forskellige tilgange til hasard. Bogen giver mange faktuelle informationer om hasard, og den lægger op til bred debat. Da det ser ud til, at problematikkerne angående hasardspil i høj grad er de samme i New Zealand som i Danmark, kan man anvende bogen sammen med Reiths *The Age of Chance* som en fin indføring i, hvad hasard er, og hvilke administrative og moralske problemer hasardspil giver anledning til.

Kåre Jansbøl
Ph.d.-stipendiat
Institut for Antropologi
Københavns Universitet

Marcyliena Morgan: Language, Discourse and Power in African American Culture. Cambridge: Cambridge University Press 2002. 184 sider. ISBN 0-521-00149-8 (pb). Pris: £14.95. ISBN 0-521-80671-2 (hb). Pris: £40.

Denne bog handler om det sorte USA med særligt henblik på sprogets og diskursens betydning for det sorte samfunds selvforståelse i en historisk kontekst. I det følgende vil jeg bruge betegnelsen afrikansk-amerikansk, som forfatteren selv bruger.

Forfatteren er associate professor i Afro-American Studies ved Harvard University og associate professor i antropologi ved The University of California, Los Angeles. Hun har en baggrund i lingvistisk antropologi og sociolingvistik og interesserer sig især for sprogbrug og sproglig kreolisering i en